

Nieuw kabinet speelt hoog spel met vertrouwen in de politiek

27 Het kabinet Schoof steunt op partijen die het de afgelopen verkiezingen goed deden door uit te dragen dat zij weer naar de burgers zouden gaan luisteren. De kloof tussen Den Haag en de (niet Randstedelijke) burger zou volgens deze partijen moeten worden gedicht. Ook zou de politiek veel transparanter moeten gaan opereren. Daarmee zou het lage vertrouwen in de overheid weer moeten toenemen. Een recent rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau bevestigt het belang daarvan (Continue onderzoek burgerperspectieven 2024-2). Op basis van dit rapport kan voorspeld worden dat de aanpak van dit kabinet van volgens de kiezers prominente problemen zoals migratie en milieu (stikstof) dit vertrouwen uiteindelijk eerder zal doen afnemen dan toenemen.

Uit het SCP-onderzoek blijkt dat 43% van de Nederlanders vindt dat de overheid onvoldoende naar burgers luistert en bijna 60% meent dat de politiek onvoldoende voor hen opkomt. Daardoor is het vertrouwen van mensen in de politiek laag. Mensen verwachten volgens het SCP van politici dat zij weten wat er speelt en bij het maken van keuzes laten zien dat ze verschillende belangen afwegen. Politici zouden beter kunnen weten wat er speelt door meer het land in te gaan en door inspraak te organiseren. Daarbij benadrukt het SCP dat bij het nemen van politieke besluiten mensen zich meer gehoord voelen als volksvertegenwoordigers laten zien dat ze het publieke debat en de discussie in de media hebben gevolgd en daarbij verschillende perspectieven hebben afgewogen. Anders gezegd: dat ze hebben moeten 'wikken en wegen'. Vervolgens moet de politiek ook de tegengestelde wensen en belangen die er spelen doorzien en benoemen. Daarbij is het volgens het SCP belangrijk dat politici de dilemma's schetsen waar ze voor staan, maar ook aangeven dat er grenzen zijn aan wat ze kunnen bereiken. Dit omdat er nu eenmaal (Europese) regels en financiële kaders bestaan waar rekening mee moet worden gehouden.

Daarmee levert het SCP een heldere routekaart naar meer vertrouwen, maar volgt het nieuwe kabinet die ook op een goede manier? Recent aangekondigde plannen op het terrein van migratie en stikstof doen daaraan twijfelen.

Op het terrein van migratie bestaat het voornemen om per 1 januari 2025 te stoppen met het financieren van de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. In plaats van het steunen van deze 'bed-bad-brood-opvang' die in vijf grote gemeenten wordt geboden, moet worden ingezet op terugkeer naar het land van herkomst. Daarmee lijkt te worden geluisterd naar burgers die zich zorgen maken over migratie en die vinden dat Nederland aantrekkelijk is voor migranten. Tegelijk wordt echter de achtergrond van de betrokken regeling genegeerd. Namelijk dat het ondanks het daarop inzetten regelmatig niet lukt om uitgeprocedeerden te laten terugkeren en dat zij zonder opvang dakloos worden, gaan zwerven en buiten beeld van de overheid raken. Daarbij verlangt ook Europese regelgeving een minimum aan sociale bescherming voor

deze mensen (vgl. *NJB* 2014/2055). In SCP-termen: bij het nemen van deze maatregel zijn niet alle relevante perspectieven en belangen doorzien, benoemd en gewogen. Ook zijn mogelijk Europeesrechtelijke grenzen genegeerd. Daardoor bestaat het risico dat het vertrouwen in de politiek afneemt. Dit is temeer een probleem nu de daarmee gepaard gaande overlast juist speelt in zwakke wijken waar mensen toch al weinig vertrouwen hebben in de overheid.

Ook het voornemen om provincies te laten stoppen met de huidige programma's om de natuur te herstellen en het stikstofprobleem aan te pakken (het Nationaal Programma Landelijk Gebied) botst met de SCP-aanbevelingen. Eerder had dit kabinet de Rijksfinanciering daarvan al grotendeels ingetrokken. Dit programma kwam er mede naar aanleiding van de PAS-uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak (ECLI:NL:RVS:2019:1603) waaruit kort gezegd volgt dat bouw- en infrastructurele projecten vaak niet door kunnen gaan totdat er een oplossing is voor het stikstofprobleem. Provincies hebben dit voortvarend opgepakt en hebben – precies zoals het SCP wil – in overleg met alle betrokkenen, waaronder de boeren, grote stappen kunnen zetten. Een alternatieve aanpak van het stikstofprobleem is er nog niet en lijkt in ieder geval op de korte en middellange termijn ook niet goed denkbaar. Daarmee komt de natuur verder onder druk te staan, terwijl tegelijkertijd ook de (woning)bouw serieus wordt bemoeilijkt. En dit terwijl juist het tekort aan woningen een groot probleem vormt waarvoor de kiezers aandacht hebben gevraagd. Bovendien komt hiermee de positie in gevaar van boeren zonder stikstofvergunning die van de Afdeling bestuursrechtspraak de ruimte kregen om hun activiteiten desondanks tijdelijk voort te zetten (ECLI:NL:RVS:2024:844). Voorwaarde voor dit gedogen is namelijk juist het zicht op legalisatie binnen afzienbare termijn waarvan het maar zeer de vraag is of dat nog bestaat. Ook hier zijn dus niet alle relevante perspectieven en belangen doorzien, benoemd en gewogen. Bovendien lijkt te worden genegeerd dat er (Europese) regels bestaan waarmee uiteindelijk toch rekening moet worden gehouden. De kans is dan ook groot dat ook deze maatregel die bedoeld is het vertrouwen (van boeren) in de overheid te vergroten eerder het tegenovergestelde effect zal hebben.

Natuurlijk, regeren is niet makkelijk en de politiek kan niet iedereen tevredenstellen. Ook moet er ruimte zijn om verkiezingsresultaten te vertalen in beleid dat afwijkt van dat van voorgaande kabinetten. Maar omdat het vertrouwen in de politiek zo belangrijk is om normaal te kunnen blijven samenleven, zou het kabinet Schoof er goed aan doen om alle plannen volgens de SCP-routekaart tot stand te laten komen. Daaraan zou trouwens nog kunnen worden toegevoegd dat met alle betrokkenen altijd hoffelijk moet worden omgegaan. Dit kost misschien meer tijd en soms moet er op verkiezingsbeloften worden teruggekomen, maar het houdt ons land wel leefbaar.

Tom Barkhuysen